

IDEJNO-POLITIČKI STAVOVI DEVETOG KONGRESA SKJ O DALJEM RAZVOJU ORUŽANIH SNAGA*

Na dalji razvoj naših oružanih snaga, sa stanovišta Devetog kongresa SKJ, valja gledati ne samo kao na neobično značajan već i kao na složen i višedimenzionalan proces. Bez pretenzija da se osvijetli cjelina razvoja oružanih snaga, ukazaćemo samo na neke aspekte tretmana tog procesa u osnovnim dokumentima Kongresa.

Naša koncepcija opštenarodne odbrane je globalni, ali dovoljno jasno određeni okvir daljeg razvoja funkcije odbrane uopšte, a posebno oružanih snaga. Karakteristike ove koncepcije — kao, npr., da je ona, s jedne strane, izraz procesa podružnjavanja sfere odbrane, njenog uklapanja u tokove samoupravnog socijalističkog razvitka naše zemlje i integrisanja u naš društveno-politički sistem, a sa druge strane, jedino mogućni i najefikasniji oblik organizovanja svih snaga našeg društva za odbranu od svakog mogućeg agresora — determinišu pravce daljih akcija u razvoju oružanih snaga.

Pored dalje izgradnje JNA, naše društvo mora *istovremeno* posvećivati punu pažnju organizovanju, opremanju, razvoju i usavršavanju svih naoružanih sastava teritorijalne odbrane, što je prvenstveno zadatak radnih organizacija i društveno-političkih zajednica, odnosno opština, pokrajina i socijalističkih republika. Istovremeni razvoj JNA, s jedne strane, i naoružanih sastava teritorijalne odbrane i njihovih štabova, s druge strane, otvorio je čitav niz novih pitanja. Globalni odgovori na najvažnija pitanja dati su u novom Zakonu o narodnoj odbrani, a na mnoga druga odgovori će se dobijati tek kroz dalju praksu svih društvenih činilaca koji djeluju u području odbrane i daljim razvojem naše društveno-političke i vojne misli. Kroz to će se razrešavati mnogi konkretni problemi or-

---

* Nastavak rada „Idejno-politički stavovi Devetog kongresa SKJ o opštenarodnoj odbrani”, čiji je prvi dio objavljen u prethodnom broju.

ganizacionog, pravnog, materijalno-tehničkog, vojnostručnog i drugog karaktera i — prevazilaženjem inercije starih navika i shvatanja, kao i sagledavanjem novih, raznolikih uslova i potreba — usklađeno razvijati sve komponente našeg odbrambenog mehanizma.

Jedinstvo društveno-političkog sistema naše zemlje i jedinstveno shvatanje koncepcije opštenarodne odbrane od strane svih aktivnih činilaca odbrane (posebno: jedinstveno shvatanje društvene suštine koncepcije i njenih osobenosti operativno-strategijskog karaktera) — to je podloga koja omogućava da u daljem razvoju oružanih snaga ovi činiooci, s jedne strane, izraze svoju punu samostalnost i inicijativu, a s druge strane, da se kod toga obezbedi njihova koordinacija rada i saradnja.

Jugoslovenska narodna armija je savezna ustanova, sa centralizovanim komandovanjem i upravljanjem. U svim fazama naše borbe za socijalizam, kao što je rečeno, ona je bila „pouzdan oslonac naroda i radničke klase za zaštitu njihovih revolucionarnih tekovina i socijalističkog razvitka”.¹ U uslovima sve potpunije realizacije koncepcije opštenarodne odbrane, ona je *dio naoružanih naroda*, koji ima određenu ulogu i zadatke u vezi sa naporima čitavog društva da se organizuje i pripremi za odbranu.² Naime, efikasnost odbrane slobode i nezavisnosti naše zemlje — s obzirom na snage i sredstva eventualnog agresora i na karakteristike rata u savremenim uslovima — zahtijeva da se protivniku, ako se odluči da preuzme napad, već od samog trenutka otpočinjanja agresije suprotstavi Armija koja je moderno opremljena i organizovana i moralno snažna. Njen zadatak bi bio da pruži snažan otpor glavnim snagama agresora i da time stvori potrebne uslove za aktiviranje ostalih snaga opštenarodne odbrane,³ a zatim da zajedno sa čitavim narodom produži borbu do konačnog sloma agresora.

Sa stanovišta efikasnosti našeg odbrambenog sistema kao jedinstvenog organizma, pitanja, kao, na primjer, da li u tom sistemu veći značaj ima JNA ili teritorijalna odbrana, očigledno mogu imati jedino karakter vještačkih dilema i spekulacija kojima nema mjesta ni u odgovornoj praksi, ni u ozbiljnoj teoriji. U referatu druga Tita, na Devetom kongresu SKJ, sasvim jasno je naglašeno da — pored uloge koju ima JNA — „izvanredan značaj za odbranu zemlje imaju teritorijalna odbrana i ostali vidovi i oblici organizovanog otpora agresoru od strane miliona naših građana”.⁴ Jer „sistem opštenarodne odbrane pretpostavlja jedinstveno i usklađeno angažovanje svih snaga koje bismo mogli suprotstaviti agresoru, to jest Jugoslovenske narodne armije, teritorijalne odbrane i ostalih vidova i oblika otpora”.⁵ U vezi s tim naglašena je „neophodnost temeljitih mirno-

¹ *Deveti kongres SKJ*, str. 372.

² Kvalifikacija JNA kao dijela naoružanog naroda data je i u referatu druga Tita (op. cit., str. 115) i u rezoluciji „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista” (op. cit., str. 372).

³ Vidjeti o tome misao u referatu druga Tita (*Deveti kongres SKJ*, str. 115).

⁴ Op. cit.

⁵ Op. cit., str. 114.

dopskih priprema cjelokupnog stanovništva, a ne samo oružanih snaga".⁶

U navedenim ocjenama valja ujedno vidjeti idejno-političke stavove koji nalažu da se izučavaju putevi i modaliteti izgradnje i usavršavanja svih elemenata koji čine sistem opštenarodne odbrane i u njemu jedinstveno djeluju. Jer, od toga koliko su efikasne i sposobne ne samo snage JNA već i snage teritorijalne odbrane, od pripremljenosti našeg društva na odbranu u svim mogućim uslovima i za sve moguće vidove i oblike organizovanog otpora agresoru, od obučenosti i spremnosti za aktivan otpor agresoru cjelokupnog stanovništva a ne samo oružanih snaga — od svega toga neposredno zavisi do koje mjere ćemo „postići da naša zemlja postane za neprijatelja neosvojiva tvrđava”.⁷ Neosporno zadaci su obimni, složeni, u mnogo čemu novi, ali su istovremeno takvog karaktera da ne trpe odlaganja, niti se njihova realizacija smije svesti na kampanje koje bi išle uporedo sa zaoštavanjima u međunarodnim odnosima.⁸

Za komuniste u JNA, pogotovo one u redovima starješinskog sastava, kad se radi o njihovom uključivanju u pripreme čitave zemlje za odbranu od agresije, nužno je da znatno prošire dijapazon svojih gledanja na zadatke u oblasti narodne odbrane i da se u odnosu na ostale činioce odbrane sasvim oslobode konfrontirajuće podjele na „mi“ i „oni“, koja se javlja kao refleks iz perioda kad je JNA bila, tako reći, jedina oružana snaga zemlje. Kongres je ocijenio da „savremena opštenarodna odbrana zahteva tehnološki složenu organizaciju i odgovarajuće opšte, tehničko i vojno-stručno znanje i obrazovanje radnih ljudi“ i ukazao da je „normalno da se sve društvene ćelije koje se javljaju kao faktor odbrambenog organizovanja zemlje u tom pogledu oslanjaju na JNA i njene stručne kadrove”.⁹ Razumljivo, ovdje se radi o odnosima saradnje i pomoći između institucija i kadrova JNA, s jedne strane, i „društvenih ćelija“, s druge strane, a ne o uspostavljanju odnosa subordinacije između pojedinih nivoa komandovanja u JNA i institucija izvan JNA koje razvijaju određene aktivnosti u našem sistemu odbrane, u skladu sa svojim *samostalnim* ustavnim i zakonskim pravima i dužnostima.

Posebno ističemo izvanredan značaj stanovništva Devetog kongresa SKJ, prema kojem dalja izgradnja oružanih snaga SFRJ — Jugoslovenske narodne armije i teritorijalne odbrane — treba, između ostalog da se zasniva na naučnom izučavanju svih faktora savremenog rata.¹⁰ S obzirom da rat u savremenim uslovima uopšte, a posebno opštenarodni odbrambeni rat, kakav bi vodila naša zemlja, angažuje sve potencijale zemlje, te da uspješno vođenje rata

⁶ Op. cit., str. 115.

⁷ Op. cit.

⁸ U referatu druga Tita na Kongresu, izričito je naglašeno da se pitanja opštenarodne odbrane ne mogu rješavati kampanjski (op. cit., str. 115).

⁹ Op. cit., str. 372 (rezolucija „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista”, glava XII, tač. 6).

¹⁰ Vidjeti rezoluciju „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista”, IX kongres SKJ, str. 372.

zavisi, pored vještine u vođenju borbenih dejstava jedinica, još i od mnogih drugih faktora ekonomskog, tehničko-tehnološkog, moralnog, psihološkog i drugog karaktera, navedeno stanovište Kongresa treba shvatiti u širem smislu — kao zahtjev da se u pripremama za vođenje rata angažuju sve nauke koje mogu dati svoj doprinos razvoju i jačanju naših oružanih snaga. Takav zahtjev, kad se praktički realizuje, ne ostavlja prostor pojavama, kao što su: improvizacije, uski praktičizam, inertnost, neefikasnost i sl. Uostalom, privredna i društvena reforma u našoj zemlji već je nauči široko otvorila vrata u svim oblastima razvitka našeg društva, tako da ni oblast narodne odbrane u tom pogledu ne može biti izuzetak.

U našoj armiji tokom posljednjih godina naglašavan je značaj razvijanja naučnih djelatnosti, a Prvo zasjedanje Konferencije SK u JNA snažno je istaklo i razradilo u svojim zaključcima obaveze i zadatke u tom smislu. Činjenica da je i Deveti kongres SKJ o tome izrazio svoje stanovište, još više obavezuje na konkretne akcije preko kojih će se dosljedno realizovati zaključci o razvijanju naučnog rada u oružanim snagama. Na tom putu komunisti će savladivati raznovrsne smetnje objektivnog i subjektivnog karaktera, koje se neminovno pojavljuju kad se čine širi prodori ove vrste. Jedan od uslova za razmah naučnog rada u JNA svakako je adekvatan sistem obrazovanja armijskih kadrova, čiju okosnicu čini mreža vojnih škola. Globalni problemi na tom području su sagledani, formiran je Savjet za naučni rad u oružanim snagama SFRJ, otpočela je i reforma sistema vojnog školstva, preispituju se usmjerenost postojećih armijskih naučnih ustanova i potrebe i mogućnosti stvaranja drugih uporišta za razvijanje naučnog rada, sagledana je i potreba dugoročnog planiranja naučnoistražvačkih djelatnosti, u skladu sa planovima razvoja na kompleksnom području narodne odbrane i posebno u daljoj izgradnji JNA, uviđa se potreba razvijanja naučnog rada u Armiji kao integralnog dijela naučnog potencijala našeg društva, prihvata se princip naučnog pristupa u razrešavanju svih značajnijih praktičkih problema dalje izgradnje oružanih snaga i razvijanja sistema opštenarodne odbrane u cjelini,¹¹ itd.

Međutim, stav Devetog kongresa SKJ o potrebi naučnog izučavanja svih faktora relevantnih, za dalju izgradnju naših oružanih snaga zahtijeva da se temeljito preispita dokle smo stigli i kakve nas objektivne teškoće i subjektivne slabosti ometaju da idemo dalje, da bismo — pored napora koje ulažu vojna rukovodstva — usmjerili i idejno-politički uticaj organizacije SK u JNA na akcije koje će stvarati sve bolje uslove da se naučni rad u Armiji razvije, u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, u optimalnim granicama.

Objektivan položaj radnih ljudi i građana u procesima samoupravnog odlučivanja o životnim pitanjima razvoja našeg društva, podloga je njihove svijesti da je potrebno odvajati znatna sredstva za odbranu da bi naša zemlja bila u stanju da se izgrađuje u miru,

---

¹¹ Takvu orijentaciju ilustruje i činjenica da se organi JNA sve više javljaju kao inicijatori i organizatori simpozijuma, naučnih savjetovanja i seminara i drugih naučnih skupova na kojima se takvi problemi razmatraju.

slobodi i nezavisnosti.¹² Međutim, ne može se smatrati da su ovim svi problemi riješeni. Ne može se, na primjer, zanemariti činjenica da su različite ekonomske mogućnosti pojedinih društveno-političkih zajednica (opština, pokrajina, republika) s obzirom na stepen njihove razvijenosti. Pošto ulaganja za potrebe opštenarodne odbrane ne mogu zavisiti jedino od ekonomskih mogućnosti pojedinih društveno-političkih zajednica, utoliko više što je različit i njihov geografski položaj, a odbrana svih djelova naše državne teritorije zajednički je interes svih, sigurno je da će se rješavanje ovog problema tražiti na osnovi takvog zajedničkog interesa i principa solidarnosti radnih ljudi i građana, radnih organizacija i društveno-političkih zajednica.

Problem materijalnih izdataka za dalju izgradnju naših oružanih snaga determinišu dva osnovna činioca,¹³ i to: (a) ukupne potrebe opštenarodne odbrane i (b) realne mogućnosti privrede s obzirom na istovremenu potrebu daljeg podizanja životnog standarda radnih ljudi naše zemlje. Ovakvi međusobno protivrječni zahtjevi podstiču komuniste u Armiji¹⁴ da budu nosioci idejne borbe i političke odgovornosti za racionalna ulaganja i za skladan razvoj svih materijalno-tehničkih elemenata armijske strukture. Od posebnog je značaja još veća orijentacija — kako je rečeno i na Devetom kongresu SKJ — „na domaću industriju kao glavni izvor snabdevanja naših oružanih snaga potrebnim naoružanjem i opremom,”¹⁵ zatim koordinacija ukupnih odbrambenih napora koji se preduzimaju u društvu, optimalno rješavanje problema ratnih rezervi i sl.

Kad je riječ o materijalnim izdacima za narodnu odbranu, komunisti koji rade u oružanim snagama sagledavaju ovaj problem i sa nekih posebnih aspekata. Oni, naime, iz toga izvlače zaključak o potrebi razvijanja visoke odgovornosti za stanje tehnike koja je povjerena pripadnicima oružanih snaga. „Dinamičan razvoj nauke, usavršavanje tehnologije i primjena naučnih dostignuća u našoj privredi“ — kaže se u Zaključcima Konferencije organizacije SK u JNA — „omogućuju uvođenje novih, brojnih tehničkih sredstava u Armiji. Neophodno je da komunisti svojom idejno-političkom akcijom doprinose podizanju na viši stepen odgovornosti svih neposrednih rukovalaca, posluga, posada, svih komandira i komandanata za stanje tehnike koja im je povjerena”.¹⁶ Drugi nužan aspekt tretmana materijalnih izdataka za dalju izgradnju naših oružanih snaga, od interesa i za idejno-političku akciju organizacije Saveza komunista u JNA, odnosi se na ekonomičnost i efikasnost svih tekućih ula-

¹² Vidjeti: *Deveti kongres SKJ*, str. 115 (referat druga Tita).

¹³ Vidjeti: *Deveti kongres SKJ*, str. 115 (referat druga Tita) i str. 372 (rezolucija „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista”).

¹⁴ Vidjeti: *Zaključci Prvog zasjedanja Konferencije organizacije SK u JNA*, gl. II, stav 5.

¹⁵ *Deveti kongres SKJ*, str. 115 (referat druga Tita).

¹⁶ Gl. III, stav 10. *Zaključaka Prvog zasjedanja Konferencije organizacije SK u JNA*.

ganja. U vezi s tim je potreba prevazilaženja negativnih elemenata „budžetskog mentaliteta“, stvaranje navike punog sagledavanja materijalno-finansijskih efekata kod projektovanja odluka i postupaka, razvijanje težnje da se kod svih ulaganja postizu optimalni efekti, itd.

Napori ove vrste, u stvari, uklapaju se u nastojanja da se u Armiji poboljša proizvodnost rada kao rezultanta racionalnijeg trošenja vremena, ljudske energije i sredstava u podizanju željenih radnih efekata. I sa toga stanovišta ističe se značaj naučnog prilaza problemima prakse i naučne organizacije rada, što je, uostalom, društvena i privredna reforma u našoj zemlji već istakla u prvi plan nastojanja svih društvenih činilaca, a Deveti kongres SKJ verifikovao kao jedan od pravaca akcije u daljoj izgradnji naše društvene zajednice. To je, ujedno, jedan od uglova preispitivanja i usavršavanja i u našim oružanim snagama procesa rukovođenja (komandovanja i upravljanja), premda je problem rukovođenja u oružanim snagama nužno razmatrati i sa više drugih značajnijih aspekata (npr., usklađenost sa postavkama koncepcije opštenarodne odbrane, položaj čovjeka u životu i funkcionisanju vojnog organizma i sl.).

Na Devetom kongresu SKJ izražen je neposredan interes čitave naše društvene zajednice, svih radnih ljudi, naroda i narodnosti naše zemlje, da JNA i dalje razvija svoje opštevojne, stručne, tehničke, moralno-političke i druge kvalitete. Otuda i njihova zainteresovanost za stalnu modernizaciju JNA.¹⁷

Modernizacija JNA — to je već opšteprihvaćeno shvatanje — ne svodi se isključivo na njeno opremanje savremenim borbenim sredstvima, premda je i to veoma značajno za porast njenih borbenih mogućnosti. Modernizacija JNA kao kompleksan proces obuhvata i mnoge druge aspekte. U širem smislu, ona obuhvata sve potrebne promjene na liniji prilagođavanja Armije zahtjevima koji proističu iz koncepcije opštenarodne odbrane kao koncepcije kojom se jugoslovensko samoupravno socijalističko društvo suprotstavlja opasnostima od eventualne agresije. U kongresnoj rezoluciji: „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista“, naglašeno je da je organizacija SK u JNA dužna da se istrajno zalaže za modernizaciju Armije *na svim područjima*.¹⁸ Tako shvaćena modernizacija JNA — pored tehničko-tehnoloških, organizacijsko-formacijskih i sličnih aspekata — sadrži i rješavanje mnogih drugih zadataka, kao što su, na primjer: usavršavanje sistema komandovanja i upravljanja, razrada problema strategijske i operativno-taktičke upotrebe snaga i sredstava, kompleks zadataka pripreme i aktiviranja drugog strategijskog ešelona, modernizacija sistema školovanja armijskih kadrova i obuke starješina i vojnika, prilagođavanje kadrovske politike izmijenjenim uslovima, revizija sistema nagrađivanja i primjene stimulativnih mjera, razvijanje takvih unutararmijskih odnosa koji će jačati unutrašnju

¹⁷ Vidjeti: *Deveti kongres SKJ*, str. 372.

¹⁸ Op. cit. (podvukao D. N.).

koheziju u Armiji i podsticati stvaralačko ispoljavanje pripadnika Armije u rješavanju njenih zadataka, itd.¹⁹

U vezi sa tehničko-tehnološkim i organizacionim usavršavanjem oružanih snaga moguće su dvije krajnosti, čija je zajednička karakteristika idejno odstupanje od koncepcije opštenarodne odbrane i nenaučnost. Jedna se ogleda u *potcjenjivanju* značaja zadataka na tom planu. Korijeni tih shvatanja su — pored nesposobnosti da se sagleda sva složenost i suptilnost problema tehničko-tehnoloških i organizacionih priprema oružanih snaga i i čitave zemlje za rat — primitivističko poimanje opštenarodnog odbrambenog rata i vulgarizacija naših iskustava iz narodnooslobodilačke borbe.

Druga krajnost — čije se manifestacije mogu pojavljivati, prije svega, u vojnim sredinama, ali i ne samo u njima — jeste u *apsolutiziranju* značaja tehničko-tehnološke i organizacione komponente opštenarodne odbrane i dalje izgradnje oružanih snaga, uz istovremeno zanemarivanje, ili čak i praktičko negiranje, njihove društveno-političke sadržine svojstvene našem samoupravnom socijalističkom društvu. Izvorišta takvih shvatanja mogu se identifikovati, prije svega, u tehnokratsko-birokratskim tendencijama i otporima koncepciji opštenarodne odbrane sa tih pozicija. Prema ocjeni Devetog kongresa SKJ, ovakve tendencije i otpori „po svom karakteru znače podrivanje samoupravne osnove naše narodne odbrane i vode slabljenju snage i čvrstine odbrambene moći zemlje”.²⁰ U vezi sa zastranjivanjima ove vrste, Kongres je bio kategoričan u zahtjevu da se „svaki pokušaj birokratsko-tehnokratskog odvajanja Armije od društva mora u korenu sprečiti”.²¹ Kongres je jasno deklarirao stav da će Savez komunista Jugoslavije podržavati „sve konstruktivne napore usmerene na tehničko-tehnološko i organizaciono usavršavanje naših oružanih snaga“, ali da će se „istovremeno energično suprotstaviti tehnokratsko-birokratskim tendencijama i otporima koncepciji opštenarodne odbrane”.²²

Razvijanje *unutrašnjih odnosa* je od posebnog značaja u daljoj izgradnji JNA kao armije samoupravnog socijalističkog društva. Ako je ranije i moglo egzistirati rašireno shvatanje da se razvoj samoupravljanja može odražavati jedino na globalno mjesto i ulogu Armije u našem društvu, a tek djelimično i neznatno i u transformacijama njenog unutrašnjeg bića,²³ poslije Devetog kongresa SKJ takvim shvatanjima sve manje može biti mjesta.

Kvalitet unutrašnjih odnosa koje treba razvijati u Armiji, Kongres je označio zahtjevima: (1) da se ovi odnosi razvijaju „u skladu sa bitnim vrednostima humanih, međuljudskih odnosa u samouprav-

¹⁹ Idejno-politički aspekti procesa modernizacije JNA svestrano su razrađeni u *Zaključcima* Prvog zasjedanja Konferencije organizacije SK u JNA.

²⁰ Rezolucija „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista”, *Deveti kongres SKJ*, str. 373.

²¹ Op. cit.

²² Op. cit., str. 372—373.

²³ Radi se, navodno, o specifičnoj društvenoj ustanovi koja se — bez „razlika” po njenu organizovanost i čvrstinu ne može osloboditi već „tradicionalnih” i „opštevažećih” normi o unutararmijskim odnosima.

nom socijalističkom društvu“ i (2) da cilj razvijanja takvih unutrašnjih kreativnih snaga i realnih vrednosti“ i, sa druge strane, da se „efikasnije prevazilaze moguće deformacije koje su imanentne prirodi vojne subordinacije”.²⁴

Međutim, ovim stavovima su naznačeni samo najvažniji orijentiri bez kojih bi bilo nemoguće sa sigurnošću odrediti opšti pravac kretanja, a zadatak je armijske prakse i društveno-političke misli da te stavove dalje razrađuju i realizuju, uz puno idejno-političko angažovanje Saveza komunista. Armija je, zaista, specifična društvena ustanova, pa zbog toga mora biti određenih „specifičnosti“ i u unutararmijskim odnosima. Posebno obilježje ovim odnosima daje primjena principa subordinacije koja se praktički ispoljava u vidu komandovanja kao dominantnog oblika odlučivanja i rukovođenja. U vezi s tim zasebna su pitanja da li se subordinacija i komandovanje moraju primjenjivati u svim područjima života i rada armijskog organizma, ili se njihova primjena može ograničiti, i na koji bi se način te granice mogle obilježiti, ili možda, postoje i drugi načini humaniziranja unutararmijskih odnosa i stvaranja uslova za „afirmaciju kreativnih snaga i realnih vrednosti“ i za onemogućavanje „deformacija koje su imanentne prirodi vojne subordinacije“, itd. Na više takvih i sličnih pitanja, teorijom i praksom će se tražiti odgovori, ali u svakom slučaju treba da budu prisutni određeni zahtjevi koje je u vezi sa tim postavio Deveti kongres SKJ.

Razvijanje stvaralačke aktivnosti i inicijative radnih ljudi i građana i tretman čovjeka kao najveće vrijednosti u našem društvu neminovno se odražavaju na svijest pripadnika Armije i iniciraju preispitivanje i mijenjanje nekih normi, konvencija i shvatanja o unutararmijskim odnosima i o položaju vojnih lica. Organizacija SK u JNA zauzela je načelne stavove o karakteru odnosa kakve treba razvijati u Armiji, naznačila je bitna pitanja koja u tom kontekstu treba rješavati i utvrdila osnovne pravce dalje idejno-političke akcije komunista.²⁵ Međutim treba se izboriti za sprovođenje u život donijetih zaključaka. Zahtjeve u vezi sa daljim razvojem odnosa u JNA, koji su sadržani u dokumentima Devetog kongresa SKJ, valja shvatiti i kao obavezu da komunisti u Armiji istraju u realizaciji zauzetog kursa.

NEKI STAVOVI KONGRESA O RAZVOJU ORGANIZACIJE SK U JNA

Organizacija Saveza komunista u JNA učinila je, u periodu koji je prethodio Devetom kongresu SKJ, odlučan zaokret ka sadržajnijoj reorganizaciji i reformi u smislu prevazilaženja dotadašnjih uskih okvira svoga djelovanja, izlaska na širi društveni prostor i iz-

²⁴ Op. cit., str. 372.

²⁵ Najznačajniji dokumenat o tome predstavlja „Zaključci o osnovnim zadacima idejne borbe i političke akcije komunista u JNA“, koji su donijeti na zasjedanju Konferencije organizacije SK u JNA 1. marta 1969. godine.

rastanja u samostalnu snagu koja vrši snažan idejno-politički uticaj na život i razvoj JNA. Značajnu fazu na takvom pravcu kretanja označilo je Prvo zasjedanje Konferencije organizacije SK u JNA.²⁶

Deveti kongres SKJ potvrdio je takav kurs, a stavovi koji su ugrađeni u osnovne dokumente Kongresa predstavljaju čvrst oslonac daljeg razvitka organizacije SK u JNA. Povoljna je okolnost za dalji preobražaj SK u JNA već i sama činjenica što se pitanja koja se tiču organizacije SK u JNA tretiraju u dokumentima Devetog kongresa — za razliku od sličnih dokumenata sa ranijih kongresa — znatno šire i konkretnije, što se već u njima jasno definišu karakter, položaj, uloga i način djelovanja organizacije SK u Armiji,²⁷ a to je ranije prepušteno određenim rukovodstvima u Savezu komunista.

Pri tome se pošlo od stanovišta da je organizacija SK u JNA *integralni deo* Saveza komunista Jugoslavije, što je u kongresnim dokumentima i izričito naglašeno.²⁸ Analizom odredaba ovih dokumenata dolazi se do zaključka da stanovište o organizaciji SK u JNA kao integralnom dijelu SKJ ima svoju organizaciono-funkcionalnu i sadržajnu, idejno-političku dimenziju.

Valja uočiti da se organizacija SK u JNA ne integriše u organizacionom smislu u Savez komunista Jugoslavije na isti način kao, na primjer, organizacije Saveza komunista u socijalističkim republikama. U tom pogledu karakteristična su rješenja koja upućuju na pravce i oblike povezivanja članova i organizacija SK u JNA sa ostalim organizacijama SKJ.

Raskidajući definitivno sa ranijom praksom da se komunisti organizuju isključivo prema proizvodno-radnom ili teritorijalnom principu, odredbe Statuta „upućuju komuniste — pripadnike JNA — da aktivno i organizovano učestvuju u životu i aktivnosti organizacija Saveza komunista u mesnim zajednicama, opštinama i širim okvirima i da, poput ostalih članova, učestvuju u oblikovanju i sprovođenju ukupne politike Saveza komunista Jugoslavije”.²⁹ Demokratski razvoj našeg društva i, posebno, ostvarivanje koncepcije opštenarodne odbrane kao poseban izraz njegovog razvoja na samoupravnim osnovama, daju još puniji smisao idejnoj i političkoj aktivnosti komunista iz Armije u mjesnim, opštinskim, pokrajinskim i republičkim organizacijama i u ukupnom djelovanju Saveza komunista u čitavom društvenom životu zemlje. Jer, komunisti koji rade u Armiji, s jedne strane, imaju široke mogućnosti da se u aktivnostima unutar društveno-političkih zajednica, samoupravnih i drugih organizacija i udruženja oko realizacije koncepcije opštenarodne odbrane ispolje kao društveno-politički radnici sa

²⁶ Održano 27. februara do 1. marta 1969. godine.

²⁷ Poseban značaj u tom smislu imaju odredbe u Statutu SKJ i stavovi u rezolucijama: „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ” i „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista.

²⁸ Vidjeti: Statut SKJ, tač. 47. (*Deveti kongres SKJ*, str. 297) i rezoluciju „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ” (op. cit., str. 422).

²⁹ Uvodno izlaganje Budislava Šoškića na Komisiji za Statut SKJ, (*Deveti kongres SKJ*, str. 229). — Vidjeti i odredbe Statuta SKJ koje se odnose na organizovanost članstva (op. cit., str. 294—296).

političkim i vojnostručnim kvalifikacijama i da u tome daju značajan doprinos. S druge strane, takva njihova aktivnost djeluje inspirativno u pravcu transformacije unutararmijskih odnosa u duhu humanističkih tekovina samoupravnog razvoja našeg društva.³⁰ Osim toga, ta aktivnost olakšava i pospješuje proces otvaranja organizacija SK u JNA prema ostalim djelovima u Savezu komunista i čitavom društvu.³¹

Komunisti — pripadnici JNA organizuju se i posebno — unutar JNA, „radi ostvarivanja zadataka koji proizilaze iz funkcije i karaktera JNA”.³² Definišući ulogu organizacije SK u JNA, Deveti kongres je utvrdio da je ona „nosilac progresivne društvene svesti i inicijator političke akcije za dalje produbljivanje socijalističkog karaktera Armije i jačanja njene borbene spremnosti”.³³ Pred rukovodstva i organizacije SK, Kongres je postavio zahtjeve da se istrajno zalazu za dalju izgradnju borbene moći JNA u duhu koncepcije opštenarodne odbrane, za njenu modernizaciju na svim područjima, za integrisanje operativne armije u opšteodbrambene napore društva i za razvijanje pravilnih unutrašnjih odnosa u Armiji.³⁴ Kongres je posebno naložio svim članovima, organizacijama i rukovodstvima Saveza komunista, između ostalih i onima u JNA, da organizovanim idejno-političkim radom budu pokretači najšire aktivnosti na daljoj razradi i sprovođenju u život koncepcije opštenarodne odbrane.³⁵ Ovim su jasno definisana osnovna područja akcije komunista u armijskim sredinama.

Kad se radi o učešću komunista iz Armije, s jedne strane — u životu i aktivnostima u okviru mjesnih zajednica, opština i republika i, sa druge strane — u izvršavanju zadataka koji proističu iz funkcije i karaktera JNA, valja uočiti da između tih njihovih djelatnosti nema kvalitativnih razlika, pošto je u svim slučajevima njihova aktivnost prvenstveno idejno-političkog karaktera. Ovo važi utoliko više ukoliko organizacije SK u JNA napuštaju teren uskog praktičizma i izlaze na šire područje idejno-političkog djelovanja. Priroda političkih zadataka komunista je uvijek u osnovi ista, a različite su društvene sredine u kojima se ti zadaci ostvaruju. Na putu ka ostvarivanju takve društveno-političke uloge komunista iz

---

³⁰ Takav dvostruki značaj idejno-političke aktivnosti komunista iz Armije u društvenim sredinama izvan JNA naglašen je u rezoluciji „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ” (*Deveti kongres SKJ*, str. 422—423).

³¹ U izveštaju Komisije za Statut SKJ (referent: Cvijetin Mijatović) kaže se da se dio prijedloga iz pretkongresnih diskusija odnosio na „potpunije definisanje funkcije i položaja organizacije SK u JNA i njene otvorenosti prema ostalim delovima u SK i čitavom društvu”, što je Komisija i prihvatila (op. cit., str. 277).

³² Op. cit., str. 297 (Statut SKJ, tač. 47).

³³ Op. cit., str. 422 (rezolucija „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ”).

³⁴ Op. cit., str. 372 (rezolucija „Socijalistički razvoj u Jugoslaviji na osnovama samoupravljanja i zadaci Saveza komunista”).

³⁵ Op. cit., str. 373.

Armije treba, istina, savladivati raznovrsne smetnje, u manjoj mjeri svjesne otpore, a u znatno većoj inerciju stare prakse i navika.

Statut SKJ (tač. 52) utvrđuje pravilo da „organi pokrajinskih, gradskih i opštinskih organizacija ostvaruju na svom području stalnu i neposrednu saradnju sa odgovarajućim organima i organizacijama Saveza u JNA”.³⁶ Načelna osnova odnosa između centralnih komiteta Saveza komunista socijalističkih republika i organizacija SK u jedinicama JNA koje se nalaze na području republike, sadrži slijedeće bitne elemente: centralni komiteti (a) ostvaruju redovnu idejno-političku i akcionu povezanost sa organizacijama SK u jedinicama, (b) informišu se o njihovom radu i (c) drže ih u kursu aktivnosti i problema kojima se bavi Savez komunista republike radi zajedničkog i usklađenog djelovanja na ostvarivanju politike Saveza.³⁷

Vjerovatno su ove odredbe Statuta SKJ dovoljne za sada, na početku intenzivnije saradnje i odnosa između organizacija i rukovodstava SK društveno-političkih zajednica, i jedinica i ustanova JNA koje se nalaze na njihovom području, utoliko prije što širinom formulacija omogućavaju da se u praksi konkretizuju u veoma raznovrsnim oblicima. Praksa uzajamnih odnosa i saradnje, u stvari, već je sada bogatija nego što bi se moglo na prvi pogled zaključiti iz statutarnih odredaba; kod toga imamo u vidu, na primjer: određivanje od strane centralnih komiteta SK republika jednog broja članova konferencija SK na nivou armijskih oblasti, izbor vojnih lica u forume SK na svim nivoima društveno-političkih zajednica, uzajamno prisustvovanje predstavnika pojedinim sjednicama, formiranje komisija mješovitog sastava, izradu zajedničkih programa pojedinih aktivnosti, itd. Realna je pretpostavka da će buduća praksa još više obogatiti oblike uzajamnih odnosa kroz koje će se ostvarivati sve potpunija idejno-politička i akciona povezanost organizacija SK u jedinicama i ustanovama JNA i na područjima gde se one nalaze a konkretna organizaciona rješenja moraju zavisiti od osnovnih ciljeva i zadataka.

Organizacija SK u JNA, kao cjelina, neposredno se vezuje za Predsjedništvo SKJ, koje redovno *razmatra i usmerava* delatnost organizacija SKJ u Jugoslovenskoj narodnoj armiji i o tome *izveštava* Kongres i Konferenciju SKJ”.³⁸ Predsjedništvo SKJ je, osim toga, ovlašćeno da potvrđuje statutarnu odluku koju donosi Konferencija organizacije SK u JNA³⁹ i da imenuje jedan broj članova Konferencije SK u JNA iz sastava drugih organa SKJ.⁴⁰ Organizacija SK u JNA predstavljena je u centralnim organima SKJ

³⁶ Op. cit., str. 298.

³⁷ Vidjeti: *Statut SKJ*, tač. 51 (op. cit.).

³⁸ *Statut SKJ*, tač. 50 (op. cit., podvukao D. N.).

³⁹ Vidjeti: *Statut SKJ*, tač. 6. i 48 (op. cit. str. 283. i 298).

⁴⁰ *Statut SKJ*, tač. 50 (op. cit. str. 298).

„odgovarajućim brojem članova” koje bira Konferencija ove organizacije.⁴¹

Navedene odredbe takođe ilustruju osobenosti rješenja za organizaciju SK u JNA u odnosu na organizaciono uključivanje u Savez komunista socijalističkih republika, za koje se u tač. 6 Statuta SKJ kaže da su „samostalne organizacije u jedinstvenom Savezu komunista Jugoslavije”, i koje na svojim kongresima donose statute,⁴² dok organizacija SK u JNA na konferenciji donosi statutarnu odluku koju, kao što je rečeno, potvrđuje Predsjedništvo SKJ. Ove razlike su sasvim razumljive i tu nikakva analogija ne bi bila opravdana s obzirom na različit karakter struktura o kojima je riječ i njihovu funkciju u globalnoj društvenoj zajednici.

Međutim, sa stanovišta tretmana organizacije SK u JNA, kao integralnog dijela SKJ, mnogo je značajnija odredba koja izražava stanovište da u bitnim pitanjima nema kvalitativnih razlika između organizacija SK u JNA i ostalih dijelova SKJ. Jer „položaj člana, unutrašnji život i delatnost organizacija u JNA zasnivaju se na Statutu i politici Saveza komunista Jugoslavije”, dok se statutarnom odlukom samostalno utvrđuju način konstituisanja i rada Konferencije organizacije SK u JNA, zadaci njenih organa i tijela i njihovi međusobni odnosi, kao i neka druga pitanja organizacionog karaktera.⁴³ Karakteristično je, takođe, da principijelnih razlika nema ni u pogledu prava na donošenje političkih odluka i stavova, jer i u organizaciji SK u JNA to pravo imaju: (a) članovi Saveza neposredno na konferencijama, odnosno sastancima svojih organizacija u jedinicama i ustanovama JNA i (b) konferencije organizacija Saveza u JNA i Komitet konferencije u JNA.⁴⁴

Bitan značaj za ocjenu karaktera organizacije SK u JNA, kao integralnog dijela SKJ, ima stanovište ugrađeno u kongresne dokumente, prema kome ona vrši „samostalan idejno-politički uticaj na sve vidove i oblike vojnog života”.⁴⁵ Realizacija samostalne idejno-političke revolucionarno-avangardne uloge komunista u Armiji nije nimalo jednostavna. „Idejno-politička autonomnost organizacije

⁴¹ Vidjeti: *Statut SKJ*, tač. 49 (op. cit., str. 298). Ovdje nema automatskog određivanja u Predsjedništvo SKJ nekih predstavnika organizacije SK u JNA, kakav je slučaj sa predsjednicima centralnih komiteta u republikama, koji su po funkciji članovi Predsjedništva SKJ (tač. 63. Statuta SKJ, op. cit., str. 302). Međutim, predsjednik Komisije za statutarna pitanja (vidjeti: tač. 70. Statuta, op. cit., str. 303) i predsjednik Nadzornog organa Konferencije organizacije SK u JNA (vidjeti: tač. 76. Statuta SKJ, op. cit., str. 304) — isto kao i odgovarajući funkcioneri iz republičkih organizacija SK — članovi su odgovarajućih tijela SKJ „po funkciji”, odnosno „po položaju”.

⁴² *Deveti kongres SKJ*, str. 283.

⁴³ Vidjeti: *Statut SKJ*, tač. 48 (op. cit., 298).

⁴⁴ Vidjeti: *Statut SKJ*, tač. 10 (op. cit., str. 287).

⁴⁵ Op. cit., str. 422 (iz rezolucije „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ”). — Statutarna odluka organizacije SK u JNA sadrži, takođe, odredbu prema kojoj „organizacija SK kao samostalna idejno-politička snaga u JNA deluje po svim pitanjima, zadacima i problemima koji čine ukupnost borbene izgradnje oružanih snaga” (tač. 2).

Saveza komunista u odnosu na vojnu hijerarhiju ne znači podelu uloga i sektora Partije i komande, niti je to supremacija vlasti organizacije nad vojnim rukovodstvom, ni opozicija komandovanju. Organizacija Saveza komunista nije ni faktor nemoći, ali ni faktor svemoći u armijskom životu. Ona se mora stalno i podjednako čuvati prenatlaženog animiranja svih važnih odluka komandi, jer bi to paralisalo njihov odgovornost, kao i inferiornosti i zatvaranja u svoj izolirani svet teorijsko-političkih diskusija, što bi je učinilo neefikasnom, pa prema tome i nerevolucionarnom. Za takvo postavljanje organizacije u Armiji potrebna je, između ostalog, i određena kultura političkog rada i neprofesionalnog pristupa problemima...⁴⁶ Međutim, ako organizacija SK u JNA ne bi bila, kao integralni dio Saveza komunista Jugoslavije, samostalna *idejno-politička snaga* unutar vojnih struktura, ne bi mogao biti dovoljan ni njen idejno-politički uticaj na preobražaje tih struktura u skladu sa mjestom i ulogom Armije u koncepciji opštenarodne odbrane kao doktrine i prakse samoupravnog socijalističkog društva.

U vezi s tim je i dalja demokratizacija odnosa u organizaciji SK u JNA, o čemu je i na Kongresu bilo riječi.⁴⁷ Ni u tom pogledu organizacija SK u JNA ne može se bitno razlikovati od ostalih dijelova SKJ. Istina, iluzorno je vjerovati da taj proces, pogotovo s obzirom na osobenosti vojne organizacije, može teći bez otpora i teškoća. Ali, analogno pravilu da bez demokratizacije u SKJ nema ni demokratizacije u društvu, moglo bi se reći: od stepena demokratizacije odnosa u organizaciji SK u JNA neposredno zavisi u kojoj mjeri će se odnosi u JNA razvijati u skladu sa bitnim vrijednostima humanih međuljudskih odnosa u samoupravnom socijalističkom društvu, odnosno kakve će biti mogućnosti afirmacije svih unutrašnjih kreativnih snaga i realnih vrijednosti i efikasnog prevazilaženja mogućnih deformacija koje su imanentne prirodi vojne subordinacije, što su — kao što je rečeno — izričiti zahtjevi Devetog kongresa SKJ.

Za demokratičnost, dinamičnost, efikasnost i slične kvalitete rada organizacije SK u JNA značajne su i statutarne odredbe koje su omogućile izbornost rukovodstava na svim nivoima, i to tajnim glasanjem,⁴⁸ i uvođenje u forume (konferencije i njihove izvršne organe) članova SKJ iz raznih sredina, bez obzira na njihove položaje u vojnoj hijerarhiji.

Demokratska atmosfera u životu organizacija SK u JNA neophodan je uslov da bi komunisti u redovima Armije mogli predstavljati „nezamenljiv faktor revolucionarnog kontinuiteta u njenom

---

⁴⁶ Iz diskusije S. Kovačevića, delegata iz JNA, na Devetom kongresu SKJ (citirano prema listu „*Odjek*“, br. 8, od 15. aprila 1969. god.).

⁴⁷ U izvještaju Komisije za dalji razvoj SKJ (referent: M. Pečujlić) između ostalog je rečeno: „Punu podršku su dobili stavovi o demokratizaciji odnosa Saveza komunista u JNA kao integralnog dela Saveza komunista Jugoslavije. Delegati iz organizacija SK JNA reljefno su pokazali da se proces demokratizacije u tim organizacijama veoma uspešno razvija. Rezultati ove žive diskusije izraženi su u amandmanima.“ (*Deveti kongres SKJ*, str. 272).

⁴⁸ Op. cit., str. 289 (*Statut SKJ*, tač. 18).

razvoju, u skladu sa samoupravno-demokratskim odnosima, zahtevima savremenih naučno-tehničkih dostignuća i našim revolucionarno-oslobodilačkim tradicijama", što je takođe jedan od zahtjeva Devetog kongresa SKJ.⁴⁹

*

Deveti kongres SKJ, kao što se vidi, donio je jasne stavove i zaključke o svim bitnim idejno-političkim pitanjima daljeg razvoja naših oružanih snaga i, posebno, o daljem razvoju organizacije SK u JNA. Međutim, valja naglasiti da između deklaracije stavova i utvrđivanja zaključaka i njihove praktičke realizacije uvijek stoji prostor koji komunisti moraju ispuniti idejnom borbom, naporima i raznovrsnom aktivnošću. Bez toga, kao što je poznato, stavovi i zaključci ostaju „mrtvo slovo na papiru”.

Pukovnik
Drago NIKOLIĆ

---

⁴⁹ Op. cit., str. 422 (rezolucija: „Idejno-političke osnove daljeg razvoja SKJ“).